

KONIECZNOŚĆ KOMPLEKSOWYCH
I INTERDYSCYPLINARNYCH DZIAŁAŃ
NA RZECZ WSPÓŁCZESNEGO
BEZPIECZEŃSTWA W KONTEKŚCIE
SEKTOROWOŚCI ZAGROZEŃ

THE NEED FOR COMPREHENSIVE
AND INTERDISCIPLINARY ACTION TO
CONTEMPORARY SECURITY IN THE
CONTEXT OF SECTORAL RISKS

ANDRZEJ CZOP, PIOTR CZOP
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego
„Apeiron” w Krakowie

ABSTRACT

The authors in their article took up issues of contemporary threats, of which the most important were:

- Activities of Islamic state, inspiring and making attacks in Europe.
- Uncontrolled wave of refugees from war zones to European Union countries.
- Imperial and aggressive policy of Russia.
- Anti-democratic developments in Turkey, after a failed coup.

Based on the indicated specific situations they explained the risks and meaning we give to the concept of security today. They discussed many aspects and complexities of these issues using the classification introduced by Barry Buzan, the main representative of the so-called School of Stock-

holm. He expressed the view that because of the subject of interest, security as well as the threat is of a sectoral nature.

The authors pointed out that despite the separation of the various security sectors the efforts to ensure security must be comprehensive and interdisciplinary. This is due to the fact that there are no risks that would exist only in one area. Usually they penetrate the different spheres of social and economic life. In their view, the lack of such broad and diverse activities can lead to a situation in which, despite activities in neutralizing threats the desired affects are not achieved.

Authors using an example such as this one from Western countries on the imperial policy of Russia prove the thesis that the lack of multisector activities in relation to Russia's aggressiveness means that they are ineffective. They also point to the specific undertakings that could be taken to ensure the security of NATO countries and Russia to refrain from the escalation of threats, especially for their nearest neighbors, including Poland.

KEYWORDS

safety, danger, multisectoral actions, imperial policy

ABSTRAKT

Autorzy w swym artykule zajęli się problematyką współczesnych zagrożeń, z których za najważniejsze uznali:

- działalność państwa islamskiego inspirującego i dokonującego zamachów w Europie,
- niekontrolowaną falę uchodźców z państw objętych wojną do krajów Unii Europejskiej,
- imperialną i agresywną politykę Rosji,
- antydemokratyczne zmiany zachodzące w Turcji, po nieudanym puczu.

W oparciu o wskazane konkretne sytuacje wyjaśnili czym są zagrożenia i jakie znaczenie nadajemy współcześnie pojęciu bezpieczeństwa. Omówili wieloaspektowość i złożoność tej problematyki posługując się klasyfikacją wprowadzoną przez Barry Buzana, głównego przedstawiciela tzw. Szkoły Sztokholmskiej. Wyrażał on pogląd, iż ze względu na przedmiot zainteresowania bezpieczeństwo podobnie jak zagrożenia ma charakter sektorowy.

Autorzy wskazali, że pomimo wyodrębnienia poszczególnych sektorów bezpieczeństwa działania zmierzające do jego zapewnienia muszą mieć charakter kompleksowy i interdyscyplinarny. Wynika to z faktu, że nie ma zagrożeń, które występowałyby tylko w jednym obszarze, z reguły przeni-

kają one do różnych sfer życia społecznego i gospodarczego. Ich zdaniem brak takich szerokich i różnorodnych działań może doprowadzić do sytuacji, w której pomimo aktywności w zakresie neutralizacji zagrożeń nie udaje się uzyskać pożądaných efektów.

Autorzy posługując się przykładem takiej właśnie reakcji państw Zachodu na imperialną politykę Rosji udowadniają tezę, że brak działań wielosektorowych w stosunku do agresywnej Rosji powoduje, że są one nieskuteczne. Wskazują także konkretne przedsięwzięcia, których podjęcie może zapewnić państwom NATO bezpieczeństwo, a Rosję powstrzymać przed eskalowaniem zagrożeń, zwłaszcza dla najbliższych sąsiadów, w tym Polski.

SŁOWA KLUCZOWE:

bezpieczeństwo, zagrożenie, działania wielosektorowe, polityka imperialna

Obecny czas to okres gdy w mediach na całym świecie najczęściej powtarzаныmi słowami są: bezpieczeństwo i zagrożenie. Jest to wynikiem wielu sytuacji, które mają charakter bardzo dynamiczny i wieloaspektowy.

Jedną z takich sytuacji, która ma wymiar wcześniej w historii niespotykany jest terroryzm islamski, który przyjął formę quasi państwową tzw. państwa islamskiego – „ISIS”. Wydawało się, że międzynarodowa działalność terrorystyczna Al. Kaidy, której najbardziej spektakularnym sukcesem był zamach na World Trade Center w Nowym Yorku i siedzibę Pentagonu jest już apogeum zagrożenia ekstremizmem islamskim. Okazało się, że dużo większe niebezpieczeństwo powstało wraz z utworzeniem samozwańczego państwa islamskiego, którego podstawowym celem jest eksport islamskiej rewolucji poza obszar, na którym ono funkcjonuje tj. terytorium ogarniętych wojną Syrii i Iraku. Stąd zamachy terrorystyczne są inspirowane i przeprowadzane przez tą organizację w dotychczas względnie bezpiecznych krajach Unii Europejskiej. To ona wraz z USA stała się głównym symbolem zachodniej kultury i cywilizacji, które muszą zostać zniszczone przez terrorystów w ramach dżihadu¹.

Kolejnym ściśle powiązany z zagrożeniem ze strony ISIS czynnikiem naruszającym bezpieczeństwo Europy jest masowa migracja z rejonów objętych wojną na Bliskim Wschodzie i w Afryce. Fala migrantów

¹ Zob. A. Czop, J. Piwowarski, Aktualne ruchy migracyjne jako czynnik zagrożenia terrorystycznego w Europie i w Polsce, Szczytno 2015.

napływających do państw Unii, a zwłaszcza Niemiec jest zjawiskiem nad którym rządy tych krajów i cała wspólnota europejska nie potrafią zaplanować. Niestety wśród tych, którzy uciekają przed koszmarem wojny są ich oprawcy, którzy korzystając z panującego chaosu docierają do państw udzielających ofiarom gościny i humanitarnej pomocy². Na terenie tych państw dochodzi do radykalnej reislamizacji wydawałoby się zasymilowanej ludności muzułmańskiej. Efektem są zamachy dokonywane przez obywateli tych krajów, którzy są potomkami przybyłych tam muzułmanów w drugim, a niekiedy trzecim pokoleniu.

Następnym definiowanym zagrożeniem jest imperialna polityka Rosji, która uderzyła na Gruzję doprowadzając do podporządkowania swym wpływom części jej terytorium. Następnym krokiem było zajęcie Krymu i wywołanie konfliktu zbrojnego, w zachodniej Ukrainie. Na skutek działań wojennych prowadzonych przez separatystów rosyjskich wspieranych przez regularne oddziały rosyjskiej armii, oderwane zostało od Ukrainy terytorium zwane dzisiaj Republiką Doniecką. Niestety aspiracje rządzonej przez Putina Rosji są dużo większe i jak twierdzą eksperci zagrożone jest bezpieczeństwo byłych bałtyckich republik radzieckich; Łotwy, Estonii oraz Litwy. Tak agresywna polityka Kremla zagraża także bezpieczeństwu Polski³.

Gwałtowna zmiana układu sił następuje w dotychczas względnie demokratycznej Turcji. Jej prezydent stłumił próbę wojskowego puczu i korzystając z poparcia swoich zwolenników zaprowadza teraz siłą nowe porządki. Wprowadził na okres trzech miesięcy stan wyjątkowy zawieszając wszelkie prawa i swobody obywatelskie⁴. Zapowiedział wprowadzenie kary śmierci by ostatecznie rozprawić się ze swymi oponentami. Teraz są oni aresztowani na masową skalę. Do więzień trafiają sędziowie, oficerowie, dziennikarze, pracownicy naukowcy wyższych uczelni. Celem Erdogana⁵ stała się zmiana konstytucji, która ma mu dać nieograniczoną władzę, o charakterze dyktatorskim. Chce ją sprawować w oparciu o organizacje muzułmańskie działające przy meczetach. Biorąc pod uwagę, że prezydent czyni to wszystko nawiązując bliskie stosunki z Rosją, przy dysponowaniu

² Ibidem, s. 38-44.

³ P. Milewski, Putin wybiera prezydenta USA, Newsweek nr 33, 8-15. 2016, s. 48.

⁴ <http://businessinsider.com.pl/wiadomosci/wojskowy-zamach-stanu-w-turcji-zginelo-kilkadziesiat-osob/d7z82qh> - data pobrania 17. 07. 2016 r.

⁵ Recep Tayyip Erdoğan – turecki ekonomista, polityk, lider Partii Sprawiedliwości i Rozwoju w latach 2001–2014, burmistrz Sztambułu w latach 1994–1998, premier Turcji w latach 2003–2014, prezydent od 28 sierpnia 2014.

drugą co do wielkości armią NATO budzi to uzasadniony niepokój Unii Europejskiej i USA.

Wszystkie wskazane wyżej sytuacje to przykłady istotnych zagrożeń, które mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo. Powstaje więc naturalna potrzeba odpowiedzi na pytanie: *czym jest współczesne bezpieczeństwo i jaki charakter mają występujące z tak dużą dynamiką zagrożenia*. Kolejnym pytaniem, na które chcą znaleźć odpowiedź autorzy brzmi – *Czy zdefiniowane współczesne zagrożenia można zlikwidować, w zależności od ich charakteru stosując jednorodne działania*:

- *militarne,*
- *antyterrorystyczne,*
- *polityczne lub*
- *ekonomiczne?*

W literaturze naukowej pojawiają się różne definicje bezpieczeństwa. J. Kukułka przyjął założenie, że jest ono „nie tyle określonym stanem rzeczy, ile ciągłym procesem społecznym, w ramach którego podmioty działające starają się doskonalić mechanizmy zapewniające im poczucie bezpieczeństwa”⁶. Według J. Stańczyka bezpieczeństwo jest wartością, którą można rozmaicie rozumieć i w różnym stopniu określać jej rolę we współczesnym świecie. Jest ona nieodłączną częścią zbioru wartości cenionych zarówno przez indywidualnego człowieka, jak i naród oraz szeroko rozumianą społeczność międzynarodową”⁷.

W powszechnym odbiorze społecznym bezpieczeństwo jest uznawane za jedną z głównych potrzeb człowieka. Dopiero jej zaspokojenie pozwala mu na pełne korzystanie z innych wartości, dając możliwość przetrwania i rozwoju. A. Maslow w 1942 roku zaprezentował teorię wskazującą, że człowiek w swoim życiu wykazuje potrzeby, które budują układ hierarchiczny: za najważniejszą wymagającą spełnienia Maslow uznał potrzebę fizjologiczną (biologiczną), a za kolejną właśnie bezpieczeństwo. Dopiero potem występują potrzeby wyższe takie jak: przynależność, szacunek czy samorealizacja. Według A. Maslowa, tylko dobrze zorganizowane i sprawnie działające społeczeństwo jest w stanie stworzyć swoim członkom takie poczucie bezpieczeństwa, które pozwoli im na zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu. Dopiero wtedy potrzeba bezpieczeństwa przestaje być głów-

⁶ J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska, współzależności i sprzeczności interesów*, Warszawa 1982, s. 31.

⁷ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, PAN, Warszawa 1996, s. 9

nym celem, na którego osiągnięciu koncentrują oni całą swoją aktywność życiową. Do tego momentu potrzeby w zakresie bezpieczeństwa są głównymi czynnikami organizującymi ludzkie zachowanie⁸.

Już w XIX wieku pojawił się w literaturze termin bezpieczeństwo. W. Kawka, rozumiał przez nie stan, w którym ogół społeczeństwa, jak również państwo ze swoimi celami, mają zagwarantowaną ochronę od szkód zagrażających im z jakiegokolwiek źródła⁹. M. Gęsicki uważał, że jest to brak zagrożenia porządku prawnego w życiu zbiorowości ludzkich oraz poszczególnych osób, osiągnany jako wynik efektywnego przeciwdziałania różnym zagrożeniom społeczeństwa i jego obywateli, prowadzonego przez organy państwowe oraz inne instytucje działające na podstawie obowiązującego prawa, oraz podejmowania działań zapobiegającym czynom godzącym w dobro państwa, jego porządek publiczny, życie i zdrowie obywateli oraz ich mienie¹⁰.

J. Zaborowski za bezpieczeństwo publiczne uznawał taki rzeczywisty stan wewnętrzny państwa, który pozwala mu, bez narażenia na szkody (spowodowane zarówno działaniem sił natury, techniki jak i zachowaniem ludzkim), na sprawne działanie organizacji państwowej i zapewnienie jej interesów, zachowanie życia i zdrowia obywateli oraz korzystanie przez nich z praw i swobód zagwarantowanych im Konstytucją i innymi unormowaniami prawnymi¹¹. J. Widacki i P. Sarnecki uznali, że termin bezpieczeństwo publiczne łączy w sobie dwa pojęcia: „bezpieczeństwa wewnętrznego państwa” oraz „bezpieczeństwa narodowego”. Oznacza on niezagrożone, prawidłowe działanie struktur publicznych, w których funkcjonują obywatele lub które działają dla obywateli, jak również egzekwują obowiązki obywatelskie wobec państwa. Sprawnym i bezpiecznym działaniem tych struktur powinni być zainteresowani wszyscy członkowie społeczeństwa, gdyż zapewniają one pożądaną realizację ich podstawowych potrzeb¹².

Zdaniem J. Litwina bezpieczeństwo publiczne trzeba rozpatrywać w kontekście ochrony podstawowych interesów społeczno-gospodarczych

⁸ A. Masłow, *Motywacja i osobowość*, Warszawa 2009, s. 53

⁹ W. Kawka, *Policja w ujęciu historycznym i współczesnym*, Wilno 1939, s. 46, 67-68.

¹⁰ M. Gęsicki, *Mały Leksykon Prawniczy*, Difin, Warszawa 1997, s. 23;

¹¹ J. Zaborowski, *Administracyjno-prawne ujęcie pojęć bezpieczeństwo publiczne i porządek publiczny*, "Zeszyty Naukowe ASW" nr 41, Warszawa 1985, s. 85.

¹² J. Widacki, P. Sarnecki, *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*, Warszawa-Kraków 1997, s. 7-15.

państwa oraz jego ustroju. Kierunkiem tak postrzeganego bezpieczeństwa jest likwidacja zagrożeń godzących w wartości istotne dla danego systemu ekonomiczno-politycznego państwa¹³. S. Bolesta za bezpieczeństwo publiczne uznaje system uregulowań normatywnych i określonych stosunków społecznych mających oparcie w obowiązującym stanie prawnym, którego celem jest ochrona przed niebezpieczeństwami grożącymi życiu, zdrowiu i mieniu ludzi oraz niwelujących skutki tych zagrożeń¹⁴.

Interesującą, a zarazem nowatorską definicję bezpieczeństwa przedstawił J. Piwowarski, ma ona bowiem wymiar epistemologiczny, aksjologiczny, ontologiczny, a zarazem socjologiczny¹⁵. Zdaniem tego autora Bezpieczeństwo, dla określonego jednostkowego lub zbiorowego podmiotu, to dotyczące go bezpośrednio lub pośrednio wieloaspektowe zjawisko, na którego istotę składają się następujące elementy:

- pożądaný stan, który oznacza dla danego podmiotu poziom efektywności kontroli nad możliwymi w danym miejscu oraz przedziale czasu zagrożeniami wartości istotnych dla tego podmiotu; (aspekt epistemologiczny);
- wartość o charakterze instrumentalnym, która pozwala na zaspakajanie potrzeb podstawowych oraz potrzeb wyższych, u człowieka nigdy nieustających potrzeb rozwoju z samorealizacją na szczycie hierarchii wyższych potrzeb, (*aspekt aksjologiczny*);
- proces rozwoju, który stanowi metapotrzebę człowieka, dzięki której realizowany jest personalny oraz społeczny wzrost potencjału podnoszącego autonomiczną obronność podmiotów bezpieczeństwa; z ontologicznego punktu widzenia bliska temu procesowi jest funkcja bezpieczeństwa (*aspekt ontologiczny*);
- konstrukt społeczny, możliwy do przeciwstawienia licznym zagrożeniom efekt funkcjonowania więzów społecznych, współzależności i interakcji zachodzących w danej zbiorowości ludzkiej będącej również jednym z podmiotów bezpieczeństwa (*aspekt socjologiczny*).

O ciężarze gatunkowym i istotnej roli społecznej bezpieczeństwa publicznego świadczy fakt, że odniósł się do niego w swoim wyroku Sąd Naj-

¹³ S. Pieprzny, *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Rzeszów 2012 s. 14

¹⁴ S. Pieprzny, *Administracja bezpieczeństwa...*, op. cit. s. 14.

¹⁵ J. Piwowarski, *Ochrona VIP-a a czworokąt bushido. Studium japońskiej kultury bezpieczeństwa*, [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczepno 2014, s. 449; *Paradygmat kultury bezpieczeństwa – prolegomena*, „Security Economy & Law”, nr.2, Kraków 2013.

wyższy. Wydając wyrok w dniu 22 grudnia 1993 roku, zdefiniował je jako: „całość porządku i urzędów społecznych, chroniących obywateli przed zjawiskami groźnymi dla życia, zdrowia lub groźącymi poważnymi stratami w gospodarce narodowej”¹⁶.

Podmiotem bezpieczeństwa jest państwo, którego działania powinny zmierzać do zapewnienia bezpieczeństwa zarówno jego organom i instytucjom jak i obywatelom. To jeden z głównych celów funkcjonowania struktur państwowych, a możliwość jego realizacji jest miernikiem siły i sprawności państwa. To jego rolą jest zachowanie narodowej tożsamości, kultury, języka, narodowej świadomości, wspólnoty mieszkańców, a także odpowiedniego poziomu egzystencji materialnej oraz życia duchowego narodu¹⁷. Bezpieczeństwo państwa jako uczestnika stosunków międzynarodowych najczęściej rozpatrywane jest w oparciu o podstawowe kryteria przedmiotowe:

- zagrożenie polityczne;
- zagrożenie militarne;
- zagrożenie ekonomiczne;
- zagrożenie społeczne;
- zagrożenie ekologiczne;
- zagrożenie terrorystyczne;
- zagrożenie przestępczością zorganizowaną, o charakterze transnarodowym.

Zagrożenia polityczne występują zarówno w obszarze bezpieczeństwa narodowego jak i międzynarodowego. Mogą bowiem skutkować obaleniem urzędujących władz, destabilizacją ich funkcjonowania, lub deprecjacją pozycji danego państwa na scenie międzynarodowej. Stąd można założyć, że zagrożenie to jest takim stanem, w którym dochodzi do eskalacji działań zorganizowanych grup politycznych bądź społecznych, które utrudniają bądź uniemożliwiają wykonywanie przez państwo jego podstawowych funkcji. W konsekwencji prowadzi to do zniweczenia działań organów realizujących założone cele zgodne z narodowymi interesami¹⁸.

Zagrożenie militarne bezpieczeństwa państwa oznacza zarówno użycie siły wojskowej jak i groźbę jej zastosowania ze strony innych podmiotów

¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z 22 grudnia 1993 r., I KZP 30/93, OSNKW, 1994 r., nr 1-2, poz. 6.

¹⁷ K. Łastawski, Pojęcie i główne wyznaczniki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, Toruń 2002, s. 10.

¹⁸ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2002, s. 153.

prawa międzynarodowego¹⁹. Dotychczas obserwowaliśmy je głównie na subkontynencie indyjskim i na terenach państw Bliskiego Wschodu. Tam toczy się obecnie regularna wojna prowadzona przez siły tzw. Państwa Islamskiego przeciwko Kurdom, ale także rządowi Iraku oraz popieranemu przez Rosję reżimowi Al Assada w Syrii. W działaniach tych po stronie oddziałów terrorystów islamskich uczestniczą także obywatele państw europejskich i USA. To stworzyło konieczność powołania kolejnego sojuszu tych państw celem likwidacji zagrożenia ze strony dżihadystów.

Na wschodzie Ukrainy toczy się wojna pomiędzy siłami rządowymi, a wspieranymi przez Rosję ugrupowaniami separatystów, którzy chcą odłączenia obszaru Donbasu od Ukrainy i utworzenia na nim własnego państwa, które miałyby funkcjonować pod protektoratem Rosji. Taka sytuacja wymusiła zastosowanie wobec Rosji sankcji ze strony USA i Unii Europejskiej, które mają ograniczony charakter ekonomiczno-polityczny, lecz nie zakładają interwencji wojskowej. Jednocześnie obserwujemy wzrost wydatków na zbrojenia w Chinach i Korei Północnej. Iran kontynuuje próby uzyskania broni jądrowej. Tym zjawiskom towarzyszy nielegalny handel bronią, przemycaną do krajów objętych embargiem na dostawy takiego wyposażenia. Tym procederem zajmują się organizacje transnarodowej przestępczości zorganizowanej oraz tajne służby specjalne państw, nawet tych oficjalnie deklarujących ustrój demokratyczny²⁰.

Zagrożenia ekonomiczne godzą głównie w proces wytwarzania dóbr, ich rozdział i wymianę oraz racjonalne gospodarowanie nimi dla poprawy poziomu konsumpcyjnego i jakości życia. Niekiedy zamiennie są one określane mianem zagrożeń gospodarczych. Mogą one dotyczyć procesów produkcyjnych, zarządzania finansami, handlu, a także dostępu do surowców strategicznych, zwłaszcza energetycznych. Skutkiem ich wystąpienia może być recesja gospodarcza, pogłębienie różnic w rozwoju gospodarczym w odniesieniu do innych państw, ograniczenie możliwości eksportowych, utrata rynków zbytu, ograniczenie dostępu do najnowszych technologii, tworzenie się stref ubóstwa.

Czynnikami generującymi naruszenie bezpieczeństwa ekonomicznego może być blokada gospodarcza, działalność zorganizowanych grup przestępczych tworzących w gospodarce tzw. szarą strefę, niskie nakłady na rozwój i inwestycje, spekulacje na rynku finansowym. To z kolei może

¹⁹ Z. Jagiełło, *Typologia bezpieczeństwa*, Wałbrzych 2008

²⁰ R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s. 27

prowadzić do bezrobocia, zachwiania równowagi finansowej państwa i pauperyzacji społeczeństwa²¹.

Zagrożenia społeczne według M. Huzarskiego odnoszą się do wszystkiego co zagraża życiu i zdrowiu obywateli, tożsamości narodowej, bezpieczeństwu socjalnemu i publicznemu²². Do czynników tworzących stan zagrożenia bezpieczeństwa społecznego można zaliczyć dyskryminację kulturową, językową, religijną, mniejszości narodowych. Mogą to być także akty naruszeń praw i wolości człowieka, ingerencja w wolność mediów, nacjonalizm, ksenofobia i fundamentalizm o podłożu religijnym.

Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem jest nacjonalizm prowadzący nawet do konfliktów zbrojnych. Obecna sytuacja na wschodzie Ukrainy to nie tylko walka o zasoby naturalne i środki produkcji gospodarczej zlokalizowane na terenie Donbasu, ale także starcie ludności o rosyjskich korzeniach narodowościowych z tą która deklaruje się jako naród ukraiński optujący za jednym, niepodzielnym i autonomicznym państwem. Ta wojna to tysiące ofiar, a wszelkie próby stabilizacji sytuacji w tym regionie mają bardzo kruche podstawy. Niestety konflikty etniczne cechuje duża brutalność, wysoka intensywność i charakter totalny.

Z podobną sytuacją mieliśmy już do czynienia po rozpadzie Jugosławii oraz ZSRR. Doświadczenie pokazuje, że dopiero stworzenie trwałych rządowych mechanizmów demokratycznych pozwala na skuteczną mediację pomiędzy zantagonizowanymi nacjami, przy jednoczesnym tworzeniu gwarancji poszanowania ich praw, tak by żadna grupa etniczna nie czuła się na danym obszarze dyskryminowana. O ile w państwach byłej Jugosławii efekt ten udało się już osiągnąć, to Ukraina budująca dopiero struktury demokratyczne, pogrążona w kryzysie ekonomicznym i uzależniona energetycznie od Rosji jest dopiero na początku tej trudnej drogi.

Zagrożenia ekologiczne wymierzone są w przyrodę żywą, ale godzą też w naturalne środowisko człowieka naruszając stabilny rozwój społeczeństwa. Ich źródłem może być zarówno działalność człowieka jak i czynniki od niego niezależne. Do czynników zagrożeń ekologicznych należą: intensywna i nieracjonalna eksploatacja złóż surowców i zasobów naturalnych, zanieczyszczanie środowiska, zła gospodarka odpadami zwłaszcza prze-

²¹ E. Nowak, M. Nowak, Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych, Warszawa 2007, s. 41.

²² M. Huzarski, Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa, Warszawa 2009, s. 30.

mysłowymi i nuklearnymi, używanie ryzykownych i szkodliwych technologii produkcyjnych. Mogą to być także kataklizmy mające charakter naturalny takie jak: powódzie, lawiny, huraganowe wiatry, susze, ruchy tektoniczne czy epidemie. Takie sytuacje mogą implikować bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia i mienia dużej liczby ludzi, a także prowadzić do perturbacji w funkcjonowaniu życia gospodarczego państwa czy regionu²³.

Zagrożenia o charakterze technicznym wynikają przede wszystkim z dynamicznego, często niekontrolowanego rozwoju przemysłowego i chaotycznego tworzenia infrastruktury gospodarczej. Najpowszechniejsze z nich to: katastrofy komunikacyjne, budowlane, górnicze, pożary, awarie radiacyjne, chemiczne i awarie urządzeń technicznych²⁴. Takim przykładem łączącym w sobie element kataklizmu i katastrofy technicznej było to co wydarzyło się w elektrowni atomowej Fukushima. Potężne tsunami uderzyło kilkunastometrowymi falami w wyspę na której znajdowały się bloki elektrowni niszcząc urządzenia i powodując skażenie radioaktywne. Konieczna była ewakuacja ludności oraz izolacja reaktorów, tak by nie dochodziło do kolejnych wycieków substancji rozszczepialnych. Trzeba było także zneutralizować skutki dotychczasowego promieniowania. Operacja którą przeprowadzili ratownicy z Fukushimy zapewniła im uznanie na całym świecie gdyż poza profesjonalizmem wykazali się również niezwykłym bohaterstwem i poświęceniem.

Zagrożenia terrorystyczne pojawiły się z całą intensywnością na początku ubiegłego wieku. Takim klasycznym przykładem aktu terrorystycznego był zamach na austriackiego następcę tronu arcyksięcia Ferdynanda Habsburga, do którego doszło 28 czerwca 1914 roku w Sarajewie. Ten fakt symbolicznie traktowany jest jako rozpoczęcie działań militarnych I Wojny Światowej. Terroryzm jest definiowany jako użycie ślepej i nie liczącej się ze skutkami przemocy w celu osiągnięcia określonych rezultatów politycznych²⁵. Szczególnie burzliwy był okres l. '70 XX wieku kiedy to organizacje palestyńskie próbowały zniszczyć Izrael stosując ataki na samoloty i obiekty użyteczności publicznej.

W tym samym czasie oddziały partyzanckie na terenie Ameryki Łacińskiej rozpoczęły wzorowane na taktyce Fidela Castro działania terrorystyczne. Apogeum ataków o podłożu terrorystycznym miało jednak miej-

²³ M. Huzarski, op. cit. s. 31.

²⁴ M. Cieślarczyk, R. Kuriata, Kryzysy i sposoby radzenia sobie z nimi, Łódź 2005, s. 32.

²⁵ John Pimlott, Encyklopedia terroryzmu, Warszawa 2005, s. 9.

sce na początku obecnego stulecia, kiedy społeczność międzynarodowa żyła w przekonaniu, że takie zagrożenie już minęło. 11 września bojownicy Al. Kaidy uderzyli uprowadzonymi samolotami w bliźniacze wieże World Trade Center w Nowym Yorku, a następnie w obiekty Pentagonu. Terrorysty islamscy zaatakowali symbole zachodniej cywilizacji, upokarzając największe światowe mocarstwo – USA. Ta akcja była bezprecedensowa i skutkowała wojnami koalicji antyterrorystycznej w Iraku i Afganistanie. Obecnie kiedy konflikt w Afganistanie nie został jeszcze rozwiązany pokojowo mamy do czynienia z kolejną kampanią terrorystyczną prowadzoną przez tzw. państwo islamskie na terenach Iraku i Syrii. Cechą charakterystyczną obecnych działań terrorystów jest dużo większa skala prowadzonych operacji, aniżeli miało to miejsce jeszcze kilkanaście lat temu. Włodzimierz Lenin ukuł stwierdzenie, że „Celem terroryzmu jest wywołanie strachu”, a chińskie przysłowie określiło podstawowy mechanizm społecznego oddziaływania terroryzmu „Zabij jednego, przeraź 10 tysięcy”²⁶. Dzisiaj liczba zabitych w działaniach terrorystycznych sięga już setek tysięcy ofiar, z reguły ludności cywilnej, a akty terroru mają charakter działań wojennych, trudnych do wygaszenia.

Przestępczość zorganizowana o charakterze transnarodowym została określona przez Alessandro Politi poprzez wskazanie czterech wspólnych dla niej elementów. Są to : zorganizowana i stabilna hierarchia w ramach struktur przestępczych, generowanie przez nie zysków z działalności kryminalnej, używanie siły i zastraszania oraz stosowanie metod korupcyjnych dla uniknięcia odpowiedzialności karnej.²⁷

Przestępczość zorganizowana funkcjonuje w różnych sektorach życia społecznego i manifestuje się w różnorodnych formach działania. Do najbardziej niebezpiecznych możemy zaliczyć przemyt narkotyków, handel ludźmi, bronią, materiałami radioaktywnymi, działania korupcyjne wobec aparatu władzy oraz pranie brudnych pieniędzy. Metodą działania takich organizacji przestępczych jest terroryzm polityczny, religijny, biologiczny, chemiczny i tzw. cyberterroizm²⁸.

Przestępczość zorganizowana coraz częściej wykazuje wiele cech wspólnych z terroryzmem. Według Ch. Bassiouniego terroryzm podobnie jak przestępczość zorganizowana coraz częściej ma charakter działań

²⁶ John Pimlott, op. cit. 11

²⁷ A. Politi *European security: The new transnational risk*, Paris 1997, s. 4

²⁸ R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s.4

grupowych. Motywem działania członków zorganizowanych grup przestępczych jest osiągnięcie zysku, ale możliwe jest dążenie do uzyskania władzy które z reguły jest celem terrorystów. Grupy przestępcze coraz częściej używają przemocy, aby zwalczać rywalizujące gangi a nawet terroryzować przedstawicieli władzy. Coraz częściej zarówno przestępczość zorganizowana jak i terroryści posiadają międzynarodowe powiązania i kontakty. Wszystko to sprawia, że zorganizowana przestępczość zbliża się w swoich przejawach do działalności terrorystycznej²⁹.

Poszczególnym opisanym wyżej zagrożeniom odpowiadają działania organów i instytucji państwa ukierunkowane na ich zwalczanie i neutralizację celem zapewnienia społeczeństwu i każdemu obywatelowi stanu, w którym mogą w sposób zrównoważony, i wolny od niebezpieczeństw funkcjonować i dążyć do niezakłóconego rozwoju. To powoduje, że ze względu na przedmiot zainteresowania bezpieczeństwo podobnie jak zagrożenia ma charakter sektorowy. Taką klasyfikację wprowadził Barry Buzan główny przedstawiciel tzw. Szkoły Sztokholmskiej³⁰. Pomimo wyodrębnienia poszczególnych sektorów bezpieczeństwa zauważył on, że działania zmierzające do jego zapewnienia muszą mieć charakter kompleksowy i interdyscyplinarny. Wynika to z faktu, że nie ma zagrożeń, które występowałyby tylko w jednym obszarze, z reguły przenikają one do różnych sfer życia społecznego i gospodarczego.

Jeśli spojrzymy na przedstawione we wstępie zagrożenia trudno nie zauważyć, że ich skuteczne zwalczanie nie jest związane ze stosowaniem działań jednorodnych w ramach jednego sektora bezpieczeństwa, bo też ich charakter nie jest jednorodny i dotyka wielu dziedzin bezpieczeństwa, które były przedmiotem przedstawionej przez autorów analizy.

Wystarczy odniesienie się do prowadzonej przez W. Putina imperialnej polityki, która dla skutecznej neutralizacji wymaga właśnie działań wielotorowych, które muszą być podejmowane wspólnie przez wszystkie państwa, którym zależy na zapewnieniu pokoju i zachowaniu demokratycznych wartości. Autorzy wskazują, że gdy doszło do agresji rosyjskiej w Gruzji państwa demokratyczne poprzestały wyłącznie na działaniach o charakterze

²⁹ Zob. Ch. Bassioun, General report for the international Association of Penal Law, [w:] Report on the Seventh Joint Colloquium (Bellagio, Italy May 4th – 7th, 1989), Milan 1990.

³⁰ Zob. B. Buzan, O. Weaver, J. Wilde, Security : A new framework for analysis, London 1998.

politycznym, ograniczając się do formułowania protestów i apeli³¹. Zabrakło natomiast sankcji finansowo-gospodarczych, które uderzyłyby w bezpieczeństwo ekonomiczne Rosji. Nie podjęto także nawet ograniczonych przedsięwzięć militarnych, które dałyby W. Putinowi jednoznaczny sygnał, że Europa i USA nie zaakceptują polityki siły w relacjach międzynarodowych. W. Putin nie został także rozliczony ze zbrodni wojennych popełnionych w Czeczeni³². To, że Rosja nie była za to izolowana na arenie międzynarodowej, to także brak właściwych działań w obszarze bezpieczeństwa politycznego. Ta bezkarność dawała W. Putinowi poczucie bezpieczeństwa i pozwalała na eskalację kolejnych konfliktów. Efektem tego była wojna na Ukrainie oraz aneksja Krymu³³. Dopiero wówczas wspólnota międzynarodowa zdecydowała się na wprowadzenie sankcji o charakterze ekonomicznym. Niestety nie wszystkie państwa Unii okazały w tej sprawie jednomyślność i solidarność, czego przykładem jest polityka prowadzona przez Viktora Orbana³⁴. Spóźnione działania nie zatrzymały Rosji, która z całą determinacją wspiera teraz dyktaturę Baszara Al Asada³⁵ bombardując Syrię³⁶. Te naloty zwiększyły tak trudny dla Europy problem z emigrantami, którego implikacją jest zagrożenie bezpieczeństwa społecznego i zagrożenie terrorystyczne dla państw Unii Europejskiej. W tej sprawie NATO także nie zajęło jednoznacznego stanowiska dając Rosji wolną rękę do działań militarnych w Syrii wypierając ze świadomości fakt, że ta sytuacja osłabia bezpieczeństwo Europy we wszystkich wymiarach. Co gorsze w swych przedsięwzięciach W. Putin zyskał nowego sojusznika czyli militarystyczną i islamizującą po nieudanym puczu Turcję.

Zdaniem autorów w polityce bezpieczeństwa państw Zachodu zabrakło właśnie działań wielosektorowych w stosunku do agresywnej Rosji. Według nich działania polityczne i ekonomiczne wobec Rosji, a także an-

³¹ Zob. K. Kurczab-Redlich, Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina, Warszawa 2016.

³² M. Kacewicz, Tajemnice Putina, Newsweek nr 30, 18-24.07. 2016, s.51.

³³ Ibidem

³⁴ Viktor Mihály Orbán; ur. 31 maja 1963 w Székesfehérvárze – węgierski polityk i prawnik, przewodniczący rządzącej partii Fidesz, premier Węgier w latach 1998–2002 i od 2010.

³⁵ Baszszar Hafiz al-Asad, arab. بشار الأسد, Baššār Ḥāfiẓ al-ʿAsad – syryjski polityk i wojskowy, od 2000 roku prezydent Syrii i przewodniczący partii Baas. Syn Hafiza al-Asada, będącego prezydentem Syrii w latach 1971–2000.

³⁶ Por. K. Kurczab-Redlich, Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina, Warszawa 2016.

tyterrorystyczne przeciwko ISIS muszą być prowadzone w sposób bardziej zdecydowany. To Zachód winien narzucić W. Putinowi własną narrację, tak by inicjatywa nie pozostawała w jego rękach. Ale sprawą najistotniejszą jest podjęcie działań z obszaru bezpieczeństwa militarnego poprzez zbudowanie odpowiedniego potencjału odstraszenia. Jak twierdzi brytyjski generał sir Richard Shirreff³⁷ niezbędne minimum to dwie brygady międzynarodowe dyslokowane we wschodniej Polsce i republikach bałtyckich. Jego zdaniem konieczne jest wzmocnienie gotowości bojowej i skuteczności operacyjnej rezerwy NATO. Obecnie NATO w ogóle nie dysponuje sprawną, zdolną do wsparcia regularnej armii rezerwą. Kolejnym posunięciem sojuszu musi być zwiększenie wydatków na siły zbrojne przez państwa Unii oraz Kanadę do poziomu minimum 2% PKB. W ramach działań o charakterze obronnym konieczne jest też przygotowanie się do wojny niekonwencjonalnej, w której Rosja ma duże doświadczenie. Jest to wojna asymetryczna i hybrydowa³⁸.

Autorzy wyrażają pogląd, że obecna sytuacja geopolityczna i międzynarodowa wymaga by członkowie NATO zadbali o swoje bezpieczeństwo międzynarodowe, bo działania z tego obszaru były dotychczas niewystarczające.

BIBLIOGRAFIA

1. Bassioun Ch., General report for the international Association of Penal Law, [w:] Report on the Seventh Joint Colloquium (Bellagio, Italy May 4th – 7th, 1989), Milan 1990.
2. Buzan B., Weaver O., Wilde J., Security : A new framework for analysis, London 1998.
3. Cieślarczyk M., Kuriata R., Kryzysy i sposoby radzenia sobie z nimi, Łódź 2005.
4. Czop A., Piwowarski J., Aktualne ruchy migracyjne jako czynnik zagrożenia terrorystycznego w Europie i w Polsce, Szczytno 2015.
5. Gęsicki M., Mały Leksykon Prawniczy, Difin, Warszawa 1997.
6. Huzarski M., Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa, Warszawa 2009.

³⁷ Generał sir Richard Shirreff służył w Brytyjskiej Armii od 1978 roku. Między innymi dowodził operacjami w Irlandii Północnej, Iraku oraz Kosowie. W okresie 2011-2014 pełnił funkcję Zastępcy Naczelnego Dowódcy Sojuszniczych Sił Europy – Deputy Supreme Allied Commander Europe (SACEUR).

³⁸ P. Milewski, Putin wybiera prezydenta USA, Newsweek nr 33, 8-15. 2016, s. 48.

7. Jagiełło Z., *Typologia bezpieczeństwa*, Wałbrzych 2008.
8. Kacewicz M., *Tajemnice Putina*, Newsweek nr 30, 18-24.07. 2016.
9. Kawka W., *Policja w ujęciu historycznym i współczesnym*, Wilno 1939.
10. Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska, współzależności i sprzeczności interesów*, Warszawa 1982.
11. Kurczab-Redlich K., *Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina*, Warszawa 2016.
12. Łastawski K., *Pojęcie i główne wyznaczniki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego*, Toruń 2002.
13. Masłowski A., *Motywacja i osobowość*, Warszawa 2009.
14. Milewski P., *Putin wybiera prezydenta USA*, Newsweek nr 33, 8-15. 2016.
15. Nowak E., Nowak M., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Warszawa 2007.
16. Pieprzny S., *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Rzeszów 2012.
17. Pimlott J., *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2005.
18. Piwowarski J., *Ochrona VIP-a a czworokąt bushido. Studium japońskiej kultury bezpieczeństwa*, [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014, s. 449; *Paradygmat kultury bezpieczeństwa – prolegomena*, „Security Economy & Law”, nr.2, Kraków 2013.
19. Politi A., *European security: The new transnational risk*, Paris 1997.
20. Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, PAN, Warszawa 1996.
21. Widacki J., Sarnecki P., *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*, Warszawa-Kraków 1997.
22. Zaborowski J., *Administracyjno-prawne ujęcie pojęć bezpieczeństwo publiczne i porządek publiczny*, „Zeszyty Naukowe ASW” nr 41, Warszawa 1985.
23. Zięba R., *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008.

Źródła internetowe

24. <http://businessinsider.com.pl/wiadomosci/wojskowy-zamach-stanu-w-turcji-zginelo-kilkadziesiat-osob/d7z82qh> - data pobrania 17. 07. 2016 r.

Uregulowania prawne

25. Wyrok Sądu Najwyższego z 22 grudnia 1993 r., I KZP 30/93, OSNKW, 1994 r., nr 1-2, poz. 6.

CITE THIS ARTICLE AS:

A. Czop, P. Czop, *Konieczność kompleksowych i interdyscyplinarnych działań na rzecz współczesnego bezpieczeństwa w kontekście sektorowości zagrożeń*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2016, no 22, p. 95-111.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2016 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow